ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱՑ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Նորայր Ղուկասեանի։ — Կէտ հատ մը ինչ կրնայ ընել։ — „Ու ինչպէս կրնայ ըլլալ, որ ամէն տարի հազարաւոր մարդիկ կ՚անհետանան առանց հետք մը թողլու“։ — Ամերիկայի մէջ հայ գաղթականութեան վիճակը։ — Ամերիկայի հայ գաղութներ։ — Ազգային ժողովներ։ — Ամերիկայի հայ գաղութներու ներկայ թիւը։ — Ամերիկայի հայ գաղութներու ներկայ թիւը։ — Ամերիկայի հայ գաղութներու ներկայ թիւը

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏ ՀԱՅԿԱԶՆ ՀԱՅԿԱԶՅԱՆ

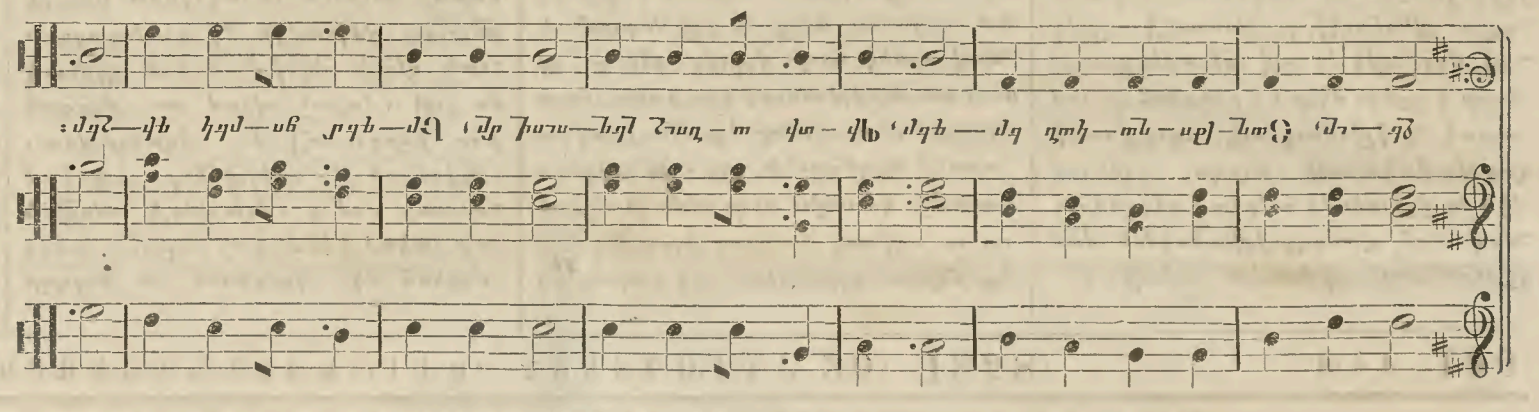

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏ ՀԱՅԿԱԶՆ ՀԱՅԿԱԶՅԱՆ

Տեսայ՝ մարդկային հրաշալի կերպարանքներ ունեցող կենդանիներ, որոնք ամենայն ազատությամբ ման կուգային ամենայն տեղ, ուր որ կամենային։ Ոմանք ունեին մարդկային գլուխ, ոտք և ձեռք, իսկ մարմինը՝ ձիու, եզան, ոչխարի կամ այլ կենդանիների։ Ոմանք ունեին մարդկային գլուխ, ձեռք և մարմին, իսկ ոտքերը՝ ձիու, եզան, ոչխարի կամ այլ կենդանիների։ Ոմանք ունեին մարդկային գլուխ, ոտք և մարմին, իսկ ձեռքերը՝ ձիու, եզան, ոչխարի կամ այլ կենդանիների։ Ոմանք ունեին մարդկային գլուխ, ձեռք, ոտք և մարմին, իսկ ամենայն մաս

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Հոկտեմբեր 20, 1858:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ

Ամերիգայի Միացեալ Նահանգաց պատուաւոր շոգեշարժ ֆրկաթը վօպաշ անուն՝ որուն վրայով արգէն Օրագիրիս 98^ր թերթին Ամերիգայի կրօնական արձնուԹեան յօդուածնեբուն մէջ յիշած էինք, մեր նաւահանգիստը հասաւ ամսոյս 11ին երկուշաբԹի օրը: Ա՛ս նաւը աշխարհիս մէջ գտնուած մեծ ֆրկաթներէն մէկն է, մէջը ունենալով 600ի չափ անձինք, որոնց շատերը նաւաստիներուն փորձուԹիւններուն ենԹակայ ըլլալով ալ տակաւին Քրիստոսի ծառայուԹեան մէջ անկեղծ կ'ուբեին: Ասոնք Սուբբ Օրուան պաշտօնի կը դտնուին և օրական աղօԹքի ժողովներ ունին, ու մէջերնին շատ քիչ անդամ յանցանքի համար պատժուելու հարկ մը կը պատահի: ԿառավարուԹեան կերպն ալ նոր բան մըն է պատերազմականներուն համար, բոլորովին ծնողքի նման ըլլալուն: Նաւաստիներուն հետ ղեւաւարի պէս վարմունք ցուցնելով ու անոնք վստահուԹեան արժանի բռնելով ու էլ Ժէ վարձկանի պէս ամէն րոպէ վրանին հսկողուԹիւն ընելու պէտք ըլլալով: Ասոնք ալ ասա կերպով սորված են ինքզինքնին յարգի պահել ու իրենց պաշտօնակալները սիրել: ու ասանկ ըլլալուն համար ալ շատ քիչ անգամ պատուէրի մը զանցառուԹեան և կամ անյնազանդուԹեան դէպք մը կը պատահի:

Ա՛ս նաւը Հոկտեմբեր 15ին ուրբաԹ օրը այցելուԹեան գնաց Ընդարձակ Սահման աղան՝ իր հետը ունենալով տասնուվեցէն աւելի Աստուածաբան Եղբայրներէն, ուր որ նաւին Առաջին Տեղակալ Պատը Ռօճըրս և ուրիշ Պաշտօնակալներ ալ շատ մեծ պատուով ու քաղաքավարուԹեամբ ընդունելով նաւուն գլխաւոր տեսնելու արժան տեղուանքը պարզուելին ժամէ մը աւելի ամէն մարդավարուԹեամբ մեկտեղ ընկերակցուԹիւն ընելով, և բաժնուելու առենին իմացնելով մասնաւորապէս որ միշտ պատրաստ պիտի ըլլան սիրով ընդունիլ իրենց նաւին մէջ այցելուԹեան գացողները:

—Կոստանդնուպօլիս բնակող Ընդհանրական ԲրօԹէսԹանդ Քրիստոնէից համար ասիկա միջոցին նոր Պատուհաս մը շինուեցաւ Ռեթա՝ Ընդհանուր Դեսպանական պալատին մօտը: Առաջին անգամ կրօնական երկրպագուԹեան համար բացուելացաւ անցեալ Կիրակի օրը, յատուկ պաշտամունք կատարուելով, ու Դեսպանատան Պատրանապետ Պատ. Կռիպըլ քարոզ տուաւ:

Ամերիգայի Միսիօնարներէն ալ ներկայ էին մասնաւոր հրաւէրով:

ԳԱԴԱՓԱ

Փոլիզ. — Ա՛ս տեղը Ամերիգայի նորաշէն Պատուհան մը բացուելու առենը Պատ. Տօքթըը կրանթիէը ըսաւ. «Փարիզի մէջ ԲրօԹէսԹանդուԹեան յառաջադիմուԹիւնը շատ նշանաւոր է: Երբուն տարի առաջ գիտէք քանի ԲրօԹէսԹանդ Հովիւ կրնար գտնուիլ ասոնց մեծ քաղաքին մէջ: Հինգ Եկեղեցիներ ու վեց Հովիւ-էին ու-ելէ չէր: Այսօրուան օրս քանի՞ հատ ըլլալ կը կարծէք: Յիսուն-նու-եղող- ԲրօԹէսԹանդ Հովիւ-է պակաս չէ ամէն յարանուանուԹիւնէ, ու ԲԱՐԻՍՈՒՆ Եվհաստանական Եկեղեցի համ Պատուհ կայ ուր որ Եվհաստանին մաքուր վարդապետուԹիւնը յայտնի կը քարոզուի: Եւ ուրախ եմ ասա ալ ձեզի իմացընելու որ գալ Կիրակի (Պսալս 9ին) Փարիզի Նորոգեալ Եկեղեցիին Պաշտօնեաներու ժողովը պիտի բանայ ու նուիրէ Աստուածաբանական նոր Պատուհ մը ալ Ս. Լակար փողոցը, Թիւ 75, որ ասոր նոյն Պատուհին տեղը յիսուսն տարի առաջ Առաջին Նափօլէօնի ազգական անուանի կարթինալ Ֆիշէրին առանձնական Պատուհն էր, ուր որ իր Պատրանապետները պատարագի ապրողուԹիւնը կատարած են»:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Ընկ Թաղ. — Ա՛ս քաղաքէն Պայիս 5ին կը գրէ Պատ. ՊըԹլըր Վ. Ը: «Պիզի հիմա հոս, մեծ ու արգիւնաւոր դուռ մը բացուած է»: Ա՛ս քաղմամարդ ու գեղեցիկ գաւառին ամէն քաղաքներն ու գեղերը մեր առջև բաց պրուած է. Ըստուած մեզի օգնելու բընիկ դործակիցներ հանելու ետևէ է, ինքը հոս մարդոց սիրտերը պրաւ մեզի դրամով օգնուԹիւն ընելու: Ոօհիլքունա գաւառին աղայոց Քրիստոնեական դաստիարակուԹիւնը մեզի մատուցուած է: Ջինաստանի լեզուով կանոնաւոր Պաշտօններ կը կատարուին հիմա, ու ասոնցմէ զատ ալ Պատ. Բարսընս և Ա՛ոհլ ղարաԹը վեց կարճ քարոզ կու տան զուրսբացօդին ուղղուԹեամբ մանկ ընող բազմուԹիւններու»:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Ֆու—Չաու. — Չինաստանի Միսիօնարներէն մէկը մտածես այցելուԹիւն ըրաւ Ֆու—Չաուի ՔարոզչուԹիւնները: Հոս կը գտնենք իրեն քանի մը խօսքերը: «Ֆու—Չաու քաղաքին ինակ գաշտին սահմանին մէջ երկու միլիոն հոգի կայ, ու անոնց մէջը երԹալ ուզողին համար մէկ օրուան ճամբայէն աւելի չըլլար: Երանի Թէ շուտ օգնուԹիւն հասնէր ասոնց տեղը և Ըստուծոյ օրհնուԹիւնը հոգիներու հունձք մը ժողվէր: Ընդհակառակն, աշխատուԹիւններուն արգիւնքը սակաւ է, բայց տակաւին բաւական է ապացուցանելու որ յարատև ջանքը իր տեղին առատ պիտի ՚ի ձեռ: Ամէն մէկ ՔարոզչուԹիւնը մէկ տեղ դնելով հեռուներնին Համար, ու ասոնցմէ դատ ալ Պատ. Բարսընս և Ա՛ոհլ ղարաԹը վեց կարճ քարոզ կու տան զուրսբացօդին ուղղուԹեամբ մանկ ընող բազմուԹիւններու»:

Ըն տեղի Միսիօնարներէն մէկուն ըսած խօսքը մէջ բերելէն աւելի աղեկ կերպով մը նամակս չեմ կրնար գոցել: «Ընդարձակ ու յուսալի գաշտ մը կը բացուի հոս առջևնիս: Նշաններ կան որ գործողուԹիւններուն սահմանը Եկեղեցիին համար պիտի շատ ընդարձակուին շուտով աս կայսերուԹեան մէջ: Բայց ո՞ւր են աշխատողները: Ա՛ս հարցումին պատասխան տալը Եկեղեցիին երիտասարդներուն կ'առաջարկուի: Ջերմեռանդ աղօթք ընելով որ շուտ մը մեկը մեկալը պատրաստուին կանչելու, Ահա-ասիկ Եա, պ'ես խրկի՛»:

Ըմյ. — Ա՛ս տեղի Միսիօնարները վայելեցին Ըստուծոյ ներկայուԹիւնն ու ընծրհքին բազմապատիկ ապացոյցները: Տարւոյն մէջ քանի երկու նորահաւատ Եկեղեցիին աւելցան Ներոտիսի ՔարոզչուԹեան յաղԹութիւնով, որոնց բոլորը հարիւր ինսունէն իրեք կ'ընէ ՔարոզչուԹեան հաստատուելէն ՚ի վեր՝ որ տասը տարի է: Ամերիգայի Պօրտ ԸնկերուԹեան ՔարոզչուԹեան Եկեղեցին աս քաղաքին մէջ կը պարունակէ հարիւր ևօԹանասունեակու անդամ, և Ընդգնայի Երիցական ՔարոզչուԹիւնը յիսունեակ, որոնց ամենուն համագումարը կ'ընէ հոս հարիւրէն աւելի Ջինացի Քրիստոնեայ: ՔրիստոնէուԹեան գարձողները զանազան դասէ մարդիկ են, ու ասոնց մէջէն խել մը անձինք ալ կան որ բարձր ատիճանի գրագիտական հըմտուԹեան հասած են»:

Ըմյի Ամերիգայի Միսիօնարներէն մէկուն կինը Տիկին ՏօԹի աս կեանքէն զատուեցաւ Փեթրուարի 28ին Կիրակի առտու: Չեռւեռալ նամակը ասնոր ու Քրիստոնէական կրօնքին գարձող Ջինացի կնկտոցը վրայով ղրրուած է:

«Ձշմարտապէս սրտաշարժ էր տեսնել անոր անկողնին քովիկը եկած ընիկ Քրիստոնեայ տարօք կնկտոցը իրենց սիրելի մէկ անձին տես գալը՝ որ այնքան երկար տարի հոգևոր բաներու մէջ իրենց վարժապետն եղած էր, ու ետքն ալ տեսնել անոնց ծնկան վրայ գալով ան հիւանդին համար աղօթք ընելը որ շատ անգամ իրենց համար աղօթք ըրած էր, ու նորէն հիւանդին անկողնին քով երԹալով ետքը նորէն ծնկան վրայ աղօթքի նստած Ըստուծոյ հետ մտերմանալը»:

Ելսը իր գործը լմնցընելէն ու սիրուն կերպարանքը մահուան ցրտուԹեանը մէջ իյնալէն ետև նոյն կիրակին ու հետևեալ ԵրկուշաբԹին խորին ապաւորուԹիւն ընող սուգի օրեր էին: Ընիկ Քրիստոնեաները բոլորն ալ ուզեցին տեսնել մեռելը ու կարեկցուԹիւններնին յայտնեցին իրենց զրկուած վարժապետին համար: Հայց խիստ շատերուն սիրտը այնքան լեցուն է որ չէին կրնար խօսիլ անդամ: Ընոնք միայն ձեռք սեղմել ու արցունք Թափիլ գիտէին:

ԵրկուշաբԹի իրիկուան գէմ պերկեզման տարինք մեր սիրելի Քրոջը մարմինը: Ըակէ առաջ բնաւ ասանկ Թաղում մը տեսած չէինք Ըմյի մէջ: Թէ որ անանկ մեկը ըլլար որ երկրայուԹիւն ունէր Ըստուծոյ մեծ գործ մը ընելուն հոս Աւետարանին ՔարոզուԹիւնովը, ու կարող ըլլար մեզի հետ գանուիլ աս վերջերս քանի մը օրերը, ու հաբն ալ ան յուղարկաւորուԹեանը ներկայ ըլլար, անոր բոլոր կասկածը պիտի փարատէր: Ո՛վ են ասոնք որ սգոյ տունը կը լեցուին, արցունք Թափելով՝ որպէս Թէ բուն իրենք սպաւորներն եղած պէս. և ո՛վ ան բազմուԹիւնները Հիմնակներ Հագած, (ընիկներուն սգոյ հանդերձը,) ու գերեզմանատունը հասնելէն ու առջևէն գացողները: Ընոնք անոնք են որ քիչ մը առաջ անխօս կուռքերուն առջին երկրպագուԹիւն կ'ընէին, բայց փառաւոր Աւետարանը լսելով և անիկայ ընդունելով կենդան Ըստուծոյ գաւան: Ընոնք արցունք Թափելով ու սրտանց ողբ ընելով գերեզմանոցը կը տանին անանկ մեկու մը մնացորդները որ ևկաւ իրենց սորվեցընելու կենաց Ճամբան»:

ԱՄԵՐԻԳԱ

"ՄԱՐԻԱՄԻՆ ՓԱՌՔԸ"

Ասիկա գիրքի մը անունն է որ մօտերս հրատարակուեցաւ Նիու Եօրքի մէջ Հռոմէական Վաթոլիկ Եպիսկոպոսին հրամանովը: Ա՛ս գիրքին տպուիլը հիմա առաջին անդամը չէ: Շատ տարի առաջ Լատիներէն գրուած է Ըլֆոնսոս Լիկուօրի անունով շատ հռչակաւոր Հռոմէական սուրբի մը ձեռքով, ու Անգղիերէն Թարգմանուելով քանի քանի հեղ ալ տպուած է: Ասկէ մեկ հատ մըն ալ մեր ձեռքը կայ և կրնանք ցոյց տալ որ և իցէ մեկու մը որ կ'ուզէ քննել անիկայ:

Ա՛ս գիրքին մէջ Ս. Ածրիամին անանկ պատիւ ու փառք տրուած է՝ որպէս Թէ Ինքն Ըստուած ըլլար: Ընոր մէջէն քանի մը կտոր քաղելով կը դնենք հոս:

«Թէ որ Յիսուս բոլոր աշխարհին Թագաւորն է, Ածրիամ ալ բոլոր աշխարհին Թագուհին է»: . . .

«Բոլոր ստեղծուածները որ Ըստուծոյ ծառայուԹիւն կ'ընեն, Ածրիամին ալ նաև ծառայուԹիւն ընելու են. ինչու որ բոլոր հրեշտակներն ու մարդիկ և բոլոր բաները, որ երկինքին մէջ ու երկրի վրայ են, Ըստուծոյ իշխանուԹեանը հպատակ ըլլալով, նաև հպատակ են փառաւոր Կոյսին իշխանուԹեանը»:

«Ուրեմն դիմենք, միշտ դիմենք աս ամենաքաղցր Թագուհիին, Թէ որ մեր փրկուԹիւնը ապահով ընել կ'ուզենք. ու Թէ որ մեր մեղքերուն տեսքը սոսկացընել ու վհատեցընել մեզ, միաբերնիս բերնենք որ Ածրիամ Թագուհի եղաւ ՈղորմուԹեան՝ բուն աս նպատակին համար, և ինքը կրնայ իրեն դիմող ամենամեծ ու ամենաչար մեղաւորները փրկել իր պաշտպանուԹիւնովը»:

«Ըստի համարձակուԹիւնով մօտենանք», ասանկ Բոաքեալը մեզ կը յորդորէ, «Ընորհաց աԹոռին առջևը, որ ողորմուԹիւն ընդունինք՝ ու Ընորհք գանենք պէտք եղած ատենը մեզի օգնելու»: . . Ընորհաց աԹոռը օրինակ Կոյս Ածրիամն է: . . . Թէ որ, ուրեմն, Ընորհք կ'ուզենք, երԹանք Ընորհաց աԹոռը, որ Ածրիամն է»:

Ա՛ս գիրքին մէջ Ս. Ածրիամին մատուցուած աղօթքի օրինակներէն մէկ քաղուած մըն ալ հոս կը դնենք:

«Ով Ածրիամ Ինքնիշխան Թագուհի և արժանաւոր մայր իմ Ըստուածոյ, Ընծայուիր Ածրիամ . . . քեզի կը դնեմ, դուն կրնաս ինձի օգնել: Ով Մայր իմ օգնէ ինձի. մի՛ ըսեր Թէ չես կրնար ինձի օգնել, քանզի գիտեմ որ դուն ամենակարող ես: . . . ԳԹա իմ վրաս, ով դուն իմ Փրկիչս, ու ԹողուԹիւն տուր ինձի, դուն Ածր իմ, և ԹողուԹիւն ընծայէ ինձի կամ սորվեցուր ինձի Թէ որո՞ւ կրնամ երԹալ որ քեզմէ աւելի կարեկցուԹիւն ունի, և որո՞ւն վրայ աւելի վստահուԹիւն կրնամ դնել: Ըէ, ժէ երկինքին մէջ ոչ ալ երկրիս վրայ կրնամ գտնել մեկը որ խղճալիներուն վրայ քեզմէ աւելի կարեկցուԹիւն ունի կամ կրնայ ինձի օգնել»:

Ընկ աս կերպով Ս. Ածրիամին Ըստուածային կարողուԹիւն ու Ըստուածային պատիւ տուած են Հռոմէականները: Եւ կրնա՞նք զարմանալ Պիոս Թ^ր հիմակուան Պապին կոնդակով վճիռ տալուն վրայ Թէ Ս. Կոյսը անարատ ասանց Խղչի ծնած է:

Ժամանակէ մը առաջ հրապարակեան տեսարանի մը հարիւրաւորներ ներկայ էին Կ. Պօլսոյ Պէպէքի գիւղին մէջ, ուր կը տեսնուէր Հռոմէական Եկեղեցիին ինչ ատիճանի հասած ըլլալը, ստեղծուած մը իր Ստեղծողին հաւասար բարձրացընելովը:

Հրապարակաւ Պատարագ եղաւ բաց օդին Պէպէքի քովի Ըրքունի Վէօյկին հրապարակը՝ Գաղղիական դպրոցին քահանաներ և ժողովուրդներ Թափօրով հոն երԹալով: Շատ մը գրօշակներ կը տանէին ու անոնց մէջէն ալ մէկ հատ մը կար՝ որուն վրան Հայերէն լեզուով հետևեալ խօսքերը որոշ կերպով գրուած էր:

«ԸՍՏՈՒԱԾՈՅ ՄԻԱՐԻՆ ՄԵՐԻՆ»:

Ուրեմն ալ ասկէ ետև վանքի մը խուցերու մէջ մռԹի տեղը ականջ ափսոսալու գաղնիք մը չէ, այլ հրապարակեան ճշմարտուԹիւն մը, յայտնի համարձակ քարոզուած արեւին լոյսը ծագած ցորեկ ատեն, ու ամէն ազգէ ժողովուրդներու առջև Թէ

ԸՍՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՈՂՋ ԽՈՐ ԾԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ամերիգայի Միացեալ Նահանգներուն մէջը տակաւին կենդանի մէկու մը վրայով սա հետեւեալ պատմութիւնը ամենուն խրատ մըն է, մանաւանդ երիտասարդներուն, որոնց մասնաւոր օգուտին համար հոս կը հրատարակենք։

Շարօն Վարդերը ծնած է Ռէնսիլվէնիա Նահանգին Ջէսդըը քաղաքը 1772ին, հետեւապէս հիմա 87 տարու է։ Ընիկայ զօրաւոր կազմութիւն մըուներ, զուարթ սեռք մը՝ որ շատ գեղեցիկ ու առոյգ կ'երեւայ, ու մարմնաւոր ու մտաւոր մեծ կարողութիւն։ Ընիկայ շնտակ է մոմի պէս, յայն ուսերով կուրծքը կատարեալ ընդարձակ, ուր որ մարմինին անունդը մատակարարող գործարանները կան. ու ամէն կողմէն առողջութեան, կենաց երկարութեան, աշխուժութեան ու զօրութեան ճիշդ կազմակերպութիւնը ունի։

Ընիկայ կատարեալ առողջութեան պատկեր մըն է, հազիւ թէ կամ քնաւ հիւանդ եղած չէ կեանքին մէջը, ու ամէն կերպով երեւութին նայելով կրնայ 20 տարի ալ ապրիլ։

Իր կենաց սովորութիւնները, որոնք իր առողջութեանն ու կենսական զօրութեանը պահուելուն այսչափ օգուտ բերին, օգտակար մտածութեան երեւելի նիւթ մը կու տան, որն որ իր պատմութիւնը ընելէն եառքը նորէն պիտի նայինք։

Ս՛ս մարդը տակառագործութեան մէջ կրթուեցաւ, ու իր երիտասարդութեանը մէջ շատ սաստիկ աշխատեցաւ, որն որ իրեն փիզիգական կարողութիւնն ու մարմնոյն առուգութեանը շատ օգտակար եղաւ. 1799ին ամուսնացաւ ու 5 տղաք ունեցաւ, որոնք տակաւին կենդանի են։ Վերջը առևտրական գործի մտաւ ու հետևապէս առնելիք ժողվելու եաեւէ կը պտըտէր, որուն համար շատ ասդին անդին բաց տեղ կենալու կը պարտաւորէր։

Իր մատներն ու ոտքերը հասարակաբար ծեր մարդոց պէս չէ, տաք, լեցուն ու ջղային է. իր արիւնը ազատ շրջան կ'ընէ ու մարմինին մակերեւութեան երիտասարդութեան գոյն կու տայ։ Աչքերը զուարթ կը փայլեն, ու կը ցուցընէ թէ կենաց զուարճութիւններուն 18 տարեկան երիտասարդի առած ան պատուական համը կ'առնէ։ Ս՛ս սովորութիւններն ունենալէն եառքը ալ անոր առողջութեանը, շատ ապրելուն, ու զուարթ ոգի ունենալուն կը զարմացուի՞։

Թէ որ մեր ընթերցողներէն մէկը ուզէ առողջ ու առոյգ կազմութեան գաղտնիքը գտնել, թող գիտնայ, թէ (Ա), ունենալու է գոհ, երջանիկ ու կիրքէ անխռով միտք մը։ (Բ) Լուտելու ու խմելու մէջ բարեխառնութիւն։ (Գ) կանուխ ելլել քունէն, որն որ կը պարունակէ նաև կանուխ պառկիլ։ (Դ) Շատ մարմնոյ կրթութիւն ընել բաց տեղ. ու (Ե) Ընձնական մաքրութիւն ու մարմինին ամէն կողմը լուալու համար առատ պաղջուր գործածել։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Հոկտեմբեր 20, 1858։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տաճկաստան. Հետևեալը Լոնտոնի լրագիրէ մը առնելով կը հրատարակենք։

"Օթթօման Պանք" (Օսմանեան Դրամանոցը) հաստատուեցաւ, ու իր գործողութեան կեդրոնական տեղը Կոստանդնուպօլսի մէջ է։ Ըրտօնութիւնը եռտուն տարուան համար է, որուն ժամանակը լմնալուն Օսմանեան կառավարութիւնը ազատ պիտի ըլլայ իր դիտաւորութիւնը յայտնել Դրամանոցը աւրելու համար։ Դրամանոցն ալ իր կողմէն յանձն կ'առնէ պայմանեալ ժամանակին լրանալուն բոլոր իր պարտքերը հատուցանել ու իր պարտամուրհակները ետ քաշել։ Կասնուչորս վերակացուներուն վերջը Օսմանեան հպատակ պիտի ըլլան։ Դրամանոցը ամեական տեղեկութիւն մը պիտի հրատարակէ Գաղղիական ու Տաճկական լրագիրներուն միջոցով։ Դրամանոցին մայր գրամը մէկ միլիոն լիրա սթերլին պիտի ըլլայ, թոյլտուուրիւն ունենալով մինչև իրեք միլիոնի հանել. կառավարութեան հաւանուուրիւնովը։ Ս՛ս Դրամանոցը պիտի ունենայ բացարձակ արտօնուուրիւն գրամանթուղթ հանելու, որ վաւերական բռնուելով պիտի անցնի առուտուրի մէջ կայսրուուեան ամէն կողմերը, երբոր գործակալներ հաստատուի, ու կառավարուուիւնն ալ երաշխաւոր պիտի ըլլայ ո՛չ ուրիշ թղթադրամ հանել ու ոչ ալ ուրիշի թոյլտուուիւն ընել աս պայմանեալ ժամանակին մէջ։

— Փարիզի Դեսպանաժողովին յօդուածները Դանուպեան Իշխանուուիւններուն (Մոլտավիայի ու Վալաքիայի) նկատմամբ հրատարակուած են Ղնաէբաղտոն Պելճ լրագիրին մէջ։ Ընդհանրապես Մոլտավիա ու Վալաքիա կը ճնան Տաճկաստանի Սուլթանին Վհկապետուեան տակը "Միացեալ Իշխանուիւնք" անունով։ Երկրորդ յօդուածին նայելով անոնք ինքնիրեննուն պիտի կառավարուին, առաջուց Տաճկաստանի ու Իշխանուեանց մէջ հաստատուած պայմաններուն համաձայն։ Միւս յօդուածները կառավարուեան բնուեանը վերայով նախապատրաստուիւններ են։ Ընդմէջ Իշխանուեան մէջ Հոսպոտար (իշխան) մը պիտի ըլլայ ու Երեսփոխանաց Ժողով մը, գործելով երկու Իշխանուեանց ալ հաստակաց եղող կեդրոնական Յանձնաժողովի մը համաձայն գործակցուեամբ։ Հոսպոտարը պիտի կառավարէ գործադիր իշխանուիւնը, Օրէնսդրական ընդուեիւնը Հոսպոտարը գործածելով, Ժողովներն ու կեդրոնական Յանձնաժողովը։ Ն՛ն օրէնքները որ ամէն մէկ Իշխանուեան առանձին իրեն վերաբերուիւն ունին, ամէն մէկին իր Հոսպոտարը պիտի պատրաստէ ու ժողովը պիտի քուէ տայ։ Երկուքին հասարակաց վերաբերուիւն ունեցող օրէնքները կեդրոնական Յանձնաժողովը պիտի պատրաստէ ու Ժողովները պիտի քուէ տան։ Հոսպոտարը պիտի դնէ Դատաւորները, բայց հպատակներուն ազատուիւնը պիտի ապահովի ինայ։ Սուլթանին հետ միևնոյն դրուելու տուրքը մը պիտի վճարեն Իշխանուիւնները։ Հոսպոտարի իշխանուեան դրուիլը Սուլթանէն կախում պիտի ունենայ։ Ժողովը պիտի ընտրէ Հոսպոտարը։ Տանուժէ ու տասնուհինգերորդ յօդուածները անոր զօրուիւնը կը սահմանեն։ Ինքը պիտի դնէ իր պաշտօնեաները։ Ինքը իրաւունք պիտի ունենայ մահապարտի մը թողուիւն տալու, բայց ուրիշ կերպով օրէնքներուն չպիտի կրնայ խառնուիլ։ Կեդրոնական Յանձնաժողովը Ֆօքշան պիտի նստի։ Ընիկայ տասնուվեց անդամներէ պիտի բաղկանայ, ամէն մէկ Իշխանուեենէն ուեանձինք ըլլալով, որոնք պիտի ընտրեն իրենց նախագահը։ Ընդմէջ Հոսպոտար ասնդամներէն չորսը պիտի ընտրէ։ Փոփոխակի պիտի դնեն պատերազմական Հրամանատար մը։ Ընդմէջ Քրիստոնէական դասանուիւնները հաւասար արտօնուիւններ ու իրաւունքներ պիտի վայելեն։ Փարիզի Դեսպանաժողովին մէջ մեծ Տէրուեանց Երեսփոխանները ստորագրած են Օգոստոս 19, 1858ին։

ԴԱՂԴԻԱ. Իշխան Նափօլէոնը փարիզէն ճամբայ ելաւ Կիրակի կէս օրին Սեպտեմբեր 26ին, յատուկ շոգեկառքի չուով մը Վարշաւիա (Լեհաստանի մայրաքաղաքը) երթալու։ Ինքը Վ.Կ. Ընկերանդը կայսրը պիտի տեսնէ հոն։ Ձայն մը կը պտըտի թէ ամուսնական կապակցուեան մը խորհուրդ կայ Իշխան Նափօլէոնին ու Իշխանուհի Վիքտորիային մէջ, որ Սարտենիայի Վ.Կ. Թագաւորին մեծ աղջիկն է։

ԱՍՏՐԻԱ. Սեպտեմբերի մէջ ելեքտրական թելերէն վտանգ մը պատահած է Օարայ քաղաքը Պաղմատիայի մէջ որ կրնայ զգուշուեան համար հոս յիշուիլ։ Մոսկալի ամպ գոռալով մը սաստիկ անձրև գալէն եաեւ ելեքտրականն հեռագիրին գործաւորներէն քանի մը հոգի ջանք ըրին փոթորիկին ատենը ինկած երկու իրեք ցիցերը վեր կայնեցընել։ Ընտցմէ երկուքը թելը վեր վերցընելու եաեւէ եղան որ փրթած էր, որպէս զի իրենց միւս ընկերներուն օգնուիւն մը ըլլայ. բայց հազիւ թէ անոր դպեր էին, որ ատեն մոսկալի ձայն մը լսուեցաւ։ Մարդուն մէկը գողդոջելով ինկաւ, բնաւ չելլեալու կերպով, բայց միւսը ոտքի վրայ կեցած էր։ Ընկերոջ մըն ալ որ իր ուսին զարնուած էր իյնող ընկերը, գլխուն մէջ սաստիկ ցաւ մը կայ կ'ըսէր, ու ականջները կը խօսէր և չափով մը աչքը իր տեսուիւնը կորնցուցեր էր։ Թելը բռնող երկու մարդոց ձեռուընները շատ այրած էին, ու մէկը որ ազատեցաւ, կ'ըսէր որ թելին դպչելուն պէս "անպատմելի" ցաւ մը բռնեց գլուխն ու բոլոր մարմինը։

ԻՏԱԼԻԱ. Փարիզի Փրէս լրագիրը առանձնական նամակներ ընդուներ է Մետրս Նափօլիի մէջ եղած գաւաճանուեան մը վրայով լուրեր տալով, որ կ'երեւայ թէ շատ սոսկալի վիճակի մը հասած է։ Ընիկայ երեւան ելլելուն կերպը շատ նշանաւոր է։ Նովուն եզերքը մարդու մը մարմին դտնուեր է, որուն դիպուածով խղդուած ըլլալը յայտնի կ'երեւայ եղեր, և որուն վրայ թուղթեր պահուած գտնուեր են ատենակ մանրամասն բաներ պարունակելով որ անմիջապէս ոստիկանուեիւնը հոտին եաեւէն ինկեր է։ Կը պատմուի թէ գաւաճանուեանը մէջ մեծամեծ անձինք կան աղնուականներէն, բանակէն ու գատաւորներէն, ու մինչև անդամ այլ և այլ Դեսպաններու կապակցուեիւն ունեցող մարդոցմէ՝ բաց ի ընդարձակ արտաքին շատ մը ճիւղեր բաժնուած ըլլալէ՝ մինչև Աղեքսանդրիա։

ՊԱՆԻԱ. Ս՛պորթիւ կոպէնհ լսուած լրագիրը կը պարունակէ նոր Պաշտօնեից Նախագահ Մարաջախտ Օ'Տօնէլլին ու իր ընկերներուն բռնելիք քաղաքականութեան յայտարարութիւնը, ըզլաքերականի ձևով։ Ներքին գործոց Պաշտօնեային ուղղուած գաւառներուն կառավարիչներուն։ Ժողովներուն լուծուելուն պատճառները գնելէն եաև կառավարիչներուն կը պատուիրէ տեղեկութիւն տալ ընտրողներուն որ Դահլիճը հարկաւոր կը սեպէ 1845ին սահմանադրութեանը համաձայն երկիրը կառավարել, համոզուած ըլլալով որ երկիրը աւելի յաջողութիւն պիտի ձեռք բերէ ճիշդ անոր պահուելէն յառաջ եկած օգուտներովը՝ քան թէ Սպանիայի հիմնական օրէնքներուն մէջ անհաստատութիւն աւելցընել անոնց մէջ առաջարկուած չափաւորութիւնները մտցընելով։ Ս՛կէ եաև կը համրէ ան զանազան օրէնքներն ու վարչութեան մէջ ըլլալիք նորոգութիւնները որոնք կառավարութիւնը կ'առաջարկէ՝ ի գործ դնել։

ՈՒՍԻԱ. Օսէսայի Հոսական Նաւարկութեան Ընկերութիւնը որ առուտուրի և փոխադրութեան համար սահմանուած է, մեծամեծ շոգենաւերէ բաղկացեալ, որ և իցէ դէպք մը ծագելուն ամէն ատեն պատրաստ, մէթերանոց մը և նաւահանգիստ մը ունենալով Վլլաֆրանքա (Սարտենիա), հիմա ալ արտօնութիւն առաւ հանքային ածուխի տեղ մը հաստատել Ազէրիի մէջ։

ԱՍԵՐԻԳԱ. Պ. Տէ Սօթի գլխաւոր ելեքտրագիրը,—որ Թրինիթի Օոցն է (Նիւու Ֆաունտլանտ), հաստատ տեղեկագիր տուաւ որ Ատլանդեան Հեռագիծը կոտրած կամ փրթած չէ, բայց աւելի տեղեկութիւններ տալէն հրաժարեցաւ, միայն ելեքտրականութեան վերաբերեալ առժամանակեայ դժուարութիւններ ըլլալը յայտնելով։

— Սօլթ Լէյք (Ղեւլիճ) լսուած տեղէն՝ որ Մօրմոններուն սահմանն է, մինչև Սեպտեմբեր 14ը կը հասնի առնուած լուրերը, բայց նշանակութեան արժանի բան մը չկայ։ Հնդիկները (վայրենի) քիչ մը նեղութիւն կու տան եղեր, ու Մօրմոններէն մարդիկ մեռցընելնին ալ իմացուած է։

—Սեպտեմբեր 2ին լուր կայ Մեքսիքոյէն որ Միացեալ Նահանգաց Դեսպան Պ. Ֆօրսիթ իրեն խրկուած հրահանգութեանը համեմատ Դեսպանական յարաբերութիւնները կախ թողուցեր է Մեքսիքոյի Կառավարութեանը հետ։ Թամպիքօ քաղաքը ազատական կողմին անձնատուր եղած է։ Ա՛հեղաբար Վերատուրբին 10,000 հոգիի գլուխ անցնելով, ու աղէկ առատ զօրութիւն ունենալով մայրաքաղաքին վրայ կը քալէ եղեր։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տաճկաստան. Հիմա Կոստանդնուպօլսոյ նաւահանգիստն եղող Ամերիգայի շոգեշարժ Պօպաշանուն ֆրկատին Հրամանատարը պատիւ ունեցաւ Վ.Կ. Սուլթանին պալատը իրեն հետ տեսութիւն ընելու ամսոյս 18ին երկուշաբթի օրը։ Իրեն հետ ընկերացած էին նաեւ Պաշտօնակալներն ու նաև Ամերիգայի Դեսպանն ու Դեսպանատան անդամները։

Ռուսիա. Կարծիք եղած է որ Ռուսիայի Դահլիճին անդամներէն ոմանք պիտի հրաժարին, իրենց ու Նամակալ Իշխանին մէջտեղը տարբերութիւններ ըլլալուն պատճառովը։

Ռուսիա. Ռուսի Արեւ Դուքսը Կոստանդին շուտ կ'ապաստանի Միջերկրական ծովը, իր հրամանին տակ ունենալով քանի մը պատերազմական նաւեր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. Պ. ՉՀՐՉԵԼԵԱՆ